

VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL – ELEMENT DE IDENTITATE LOCALĂ ȘI REGIONALĂ, ÎN SCOPUL DEZVOLTĂRII TERITORIALE DURABILE

Liliana JITARI

Departamentul Inginerie, Drept și Evaluarea Imobilului,
Facultatea Construcției, Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei
liliana.jitari@emi.utm.md

Abstract: *This study aims to analyze the role of natural and cultural heritage, from natural elements to historical sites, in the sustainable territorial development of the Republic of Moldova. This is possible through the need to preserve this heritage as a common good of all, both in urban and rural areas. Culture as a factor of sustainable development can increase the local and regional identity and specificity, which implies the need to protect the cultural heritage and to make the community aware of its value. The concentration of the cultural offer at present, takes place in only a few localities in the country, and does not contribute to the sustainable development of the other localities. The expansion of cultural offerings would increase the attractiveness of the territory and the positive impact on the creation of new jobs, would contribute to economic development and the revitalization of unused spaces.*

Rezumat: *Acest studiu își propune să analizeze rolul patrimoniului natural cât și cel cultural, de la elemente naturale la situri istorice, în dezvoltarea teritorială durabilă a Republicii Moldova. Acest lucru este posibil prin necesitatea de a prezerva acest patrimoniu ca bun comun al tuturor, atât în mediul urban cât și în cel rural. Cultura ca factor de dezvoltare durabilă, poate crește identitatea și specificul local și regional, care implică nevoia de protejare a patrimoniului cultural și de conștientizare a valorii acestuia de către comunitate. Concentrarea ofertei culturale în prezent, are loc în doar câteva localități din țară, și nu contribuie la dezvoltarea durabilă a celorlalte localități. Extinderea ofertelor culturale, ar ridica atractivitatea teritoriului și impactul pozitiv asupra creării de noi locuri de muncă, ar contribui la dezvoltarea economică și la revitalizarea spațiilor neutilizate.*

Cuvinte cheie: *cultură, patrimoniu, dezvoltare, planificare strategică, extinderea ofertelor*

Introducere

Cultura, ca factor de dezvoltare durabilă, reafirmă importanța identității și a specificității locale și regionale, care implică nevoia de protejare a patrimoniului cultural și de conștientizare a valorii acestuia de către comunitate. Aceste obiective, urmăresc poziționarea culturii ca un al patrulea pilon al dezvoltării durabile, alături de economie, domeniul social și problematica de mediu. Contribuția culturii și al patrimoniului cultural la vitalitatea teritorială, prin punerea în valoare a elementelor de identitate locală și regională, conduc la o mai bună protejare al patrimoniului cultural. Economia creativă creează noi locuri de muncă, atrage investiții, generează valoare adăugată, stimulează dezvoltarea socială și culturală. Valorificarea potențialului economic al sectoarelor Culturale și Creative (SCC), depinde de viabilitatea ecosistemului cultural-creativ, prin toate funcțiile sale (creație, producție, editare, diseminare, comerț, preservare, educație culturală, management, reglementare). Dezvoltarea antreprenorialului, valorificarea economică a resurselor culturale și creative, creșterea activității comerciale a operatorilor din sectoare Culturale și Creative, contribuie la îmbunătățirea calității vieții, asigurând condiții favorabile pentru constituirea unor activități diverse prin care cetățenii pot interacționa și dezvolta relații de prietenie, contribuind la consolidarea și dezvoltarea identității culturale locale și la împlinirea personală și dezvoltarea socio-profesională. Fiind la intersecția dintre

arte, afaceri și tehnologie, SCC se află într-o poziție strategică și are efecte pozitive propagate în alte sectoare de activitate. SCC contribuie cu 3% la PIB-ul mondial și reunesc 1% din populația activă la nivel mondial.

Valorificarea culturii gastronomice, ca element de patrimoniu imaterial și promovarea unor branduri care să contribuie la creșterea atractivității turistice și la dezvoltarea economiilor locale, este o direcție la fel prioritară pentru Republica Moldova.

Cultura are un potențial emancipator și de reducere a inegalității sociale, de semnalare a unor probleme sociale, iar prin măsuri de extindere a accesului la mijloacele de creație și la oferta culturală, se poate asigura coeziunea și incluziunea socială, combaterea stereotipurilor, creșterea dialogului social și îmbunătățirea calității vieții. Intervenția culturală, prin crearea unor cadre de întâlnire, acțiuni comune și dialog între persoanele aparținând grupurilor vulnerabile și diverși operatori culturali, este unul dintre mecanismele prin care se poate asigura accesul și participarea tuturor la cultură.

Rolul patrimoniului cultural pentru dezvoltarea durabilă

Conștientizarea legăturii dintre patrimoniul natural și cel cultural și a spectrului larg al patrimoniului cultural – natural, de la elemente naturale la situri istorice, atât în mediul rural, cât și în cel urban – presupune, ca dezvoltarea teritorială durabilă să includă necesitatea de a prezerva acest patrimoniu ca bun comun al tuturor, valorizarea practicilor și cunoașterii locale, inclusiv în ceea ce privește gestiunea resurselor de mediu, promovarea identității și diversității teritoriilor. De exemplu, introducerea planurilor de peisaj, ca instrument integrat de planificare urbană și teritorială este una dintre țintele ce ar trebui promovate.

Cultura însăși, este un fenomen transversal și integrator, așadar schimbarea și dezvoltarea culturală, nu se pot realiza independent de alte domenii – educațional, economic, social, de mediu.

La nivelul Uniunii Europene (UE), relevanța politică intersectorială, impactul economic și social pozitiv al patrimoniului cultural, precum și potențialul acestuia de a genera dezvoltare durabilă sunt afirmate de către *Strategia Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii* (2010). În acest sens, *Concluziile Consiliului din 21 mai 2014 privind patrimoniul cultural ca resursă strategică pentru o Europa durabilă* subliniază rolul acestuia ca „puternic factor de dezvoltare locală și regională, favorabilă incluziunii și creator de externalizații semnificative, în special prin dezvoltarea unui turism cultural durabil”, precum și ca sprijin al dezvoltării și regenerării rurale și urbane durabile.

Cultura sporește atractivitatea comunităților locale, iar turismul cultural și infrastructura culturală sunt catalizatori ai dezvoltării urbane locale.

Este o ocazie de a crește conștientizarea, atât la nivel european, cât și la nivel național, cu privire la semnificația patrimoniului cultural în promovarea unității în diversitate a UE, în evidențierea conexiunilor culturale și istorice care leagă statele și regiunile Europei. „Anul European al Patrimoniului Cultural” poate contribui și la punerea în valoare a particularităților locale, a specificității patrimoniului cultural național, ca parte a diversității culturale europene.

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) recunoaște de asemenea rolul culturii în dezvoltarea durabilă la nivelul politicilor prin Declarația de la Hangzhou (2013), iar Culture Action Europe, cea mai importantă rețea europeană pentru cultură și patrimoniu, vorbește despre faptul, că nu mai poate fi pus la îndoială „rolul culturii în atractivitatea teritoriului și impactul pozitiv asupra creării de noi locuri de muncă și contribuția sa la dezvoltarea economică, ce ar reduce disparitățile, ar revitaliza spațiile și ar lupta împotriva sărăciei”.

Globalizarea și noile tehnologii aduc transformări profunde lumii moderne, modificând felul în care sunt organizate producția, difuzarea, consumul, informarea și comunicarea, circulația ideilor și a persoanelor, schimburile comerciale. În contextul acestor noi provocări, diplomația culturală poate

crește diversitatea de expresii și conținuturi culturale, poate îmbunătăți dialogul intercultural, poate dezvolta aprecierea pentru patrimoniul național, poate spori vizibilitatea și prestigiul țării, poate dezvolta noi căi de cooperare la nivel internațional. Cultura, este din ce în ce mai mult considerată pe plan internațional, nu doar un bun care trebuie protejat, ci și o resursă care contribuie la creșterea economică prin crearea de locuri de muncă, prin diversificarea inițiativelor antreprenoriale și a surselor de venituri, prin ponderea tot mai importantă pe care o are în comerțul internațional. Această nouă economie, are ca motor sectorul creativ-cultural, care prin valorizarea creativității și cunoașterii, prin favorizarea diversității culturale, a circulației ideilor și a cultivării respectului pentru mediu, reprezintă un vector al dezvoltării umane și sociale și al inovării durabile. TIC reprezintă la fel un factor de stimulare a creativității și inovării, de democratizare a actului de cultură, de internaționalizare a ofertei culturale și de promovare a operatorilor culturali. Digitizarea patrimoniului va avea beneficii sociale, culturale și economice și poate fi o soluție pentru prezervarea patrimoniului cultural pentru arhive, biblioteci, muzee etc.

În Republica Moldova se constată discrepanțe semnificative de dezvoltare teritorială în ceea ce privește infrastructura culturală, și o fluctuație semnificativă a ofertei și consumului cultural, în special între mediul rural și cel urban. În condițiile, în care o mare parte a populației locuiește în mediul rural, iar democrația culturală presupune nu doar asigurarea accesului egal la cultură, ci și la mijloacele de producție și distribuție culturală, este imperativ ca eforturile de dezvoltare culturală să ia în calcul realitățile dezvoltării teritoriale inegale și intervenția statului să se adreseze acestora cu prioritate, să pornească de la realitățile locale și nevoile comunităților.

Performanța, competitivitatea, inovarea depind de dezvoltarea unor parteneriate eficiente, între sectorul cultural și alte sectoare, de cooperarea între structuri de la nivel local, regional și național și între operatori culturali, de dezvoltarea publicului, a participării cetățenilor și a implicării comunităților, de consolidarea capacității organizaționale, de dezvoltarea resurselor umane, de educația și formarea pe tot parcursul vieții.

Extinderea ofertelor culturale în localitățile rurale

În Republica Moldova, patrimoniul cultural este recunoscut la nivel național, ca fiind, alături de creația contemporană, principalul domeniu de interes al acțiunilor și politicilor culturale naționale. Ar fi însă, destul de benefic, ca tot mai multe autorități locale să recunoască cultura, drept un element esențial al dezvoltării și să realizeze investiții în infrastructura culturală și în serviciile culturale și creative de natură să activeze acest potențial, cu sprijin de la bugetul de stat, din fonduri europene în cadrul programelor de cooperare transnațională și transfrontalieră, din Programul Operațional Regional și din Programul Național pentru Dezvoltare Rurală.

Interesul autorităților locale, sunt prea puțin axate în prezent pe domeniul culturii, cu unele excepții notabile. Se observă, că există o discrepanță importantă în domeniul cultural între zonele urbane și cele rurale, pe care o explică prin „absența politicilor publice de educare și culturalizare a populației din mediul rural, care a condus la apariția disparităților rural-urbane în domeniul cultural, constând în absența aproape totală a ofertei culturale din mediul rural, ceea ce a condus treptat și la degradarea localurilor infrastructurilor culturale”. Existența unor centre culturale dezvoltate numai în câteva orașe mari ale țării, interesul scăzut pentru restul teritoriilor și pierderea tradițiilor, au creat dezechilibre culturale care adâncesc problemele sociale și economice dintre mediul urban și rural. Aceste aspecte, se reflectă și în slaba accesibilitate la studii universitare a tinerilor ce provin din mediul rural și în creșterea segregării sociale. Concentrarea ofertei culturale cu preponderență în unele dintre orașele dezvoltate, întreține starea de deteriorare a infrastructurii culturale din mediul rural. În ceea ce privește mediul urban, primele orașe din punctul de vedere al infrastructurii culturale, al industriilor

creative, al bugetului local pentru cultură, al participării, al resurselor umane specializate și al ONG-urilor de profil, este Chișinău, Soroca, Bălți, Cahul.

Din punctul de vedere al planificării strategice, „diminuarea potențialului cultural și neimplicarea culturii în politicile de dezvoltare, scad șansele consolidării educației cetățenilor, îmbunătățirii coeziunii sociale, a protejării și valorificării patrimoniului cultural și a dezvoltării economiei locale (turism, industrii creative și culturale).” De altfel, cultura și patrimoniul național sunt integrate proceselor de dezvoltare teritorială, atât la nivel urban, cât și la nivel rural. Astfel, se au în vedere o serie de investiții integrate în acord cu specializarea teritorială, și respectiv reabilitarea patrimoniului urban construit și punerea în valoare a identității arhitecturale și valorificarea potențialului teritorial local al zonelor rurale, prin dezvoltarea infrastructurii turistice și de agrement și includerea acestora în circuitele turistice.

Se remarcă, așadar, o corelare a intervențiilor din sfera culturii și a patrimoniului cultural, importante mai ales din perspectiva recunoașterii importanței conservării identității naționale și a întăririi legăturilor identitare, cu obținerea unei mai mari atractivități a spațiilor urbane și rurale.

Se remarcă cu referire la mediul rural, tendința de modernizare a satelor. Pe de o parte, aceasta a generat transformări necesare în ceea ce privește confortul vieții la sat, precum modernizarea locuințelor sau sistemul de epurare/canalizare, însă, pe de altă parte, a condus la preluarea unor valori străine nu numai de specificul unei zone anume, ci chiar de specificul românesc (de exemplu, tipologia și stilul arhitectonic al noilor construcții sau materialele utilizate pentru înlocuirea/modernizarea elementelor de tâmplărie). În egală măsură, sunt identificate o serie de aspecte negative care afectează cu precădere mediul rural: tendința de migrație a populației, lipsa fondurilor pentru restaurarea monumentelor istorice și reabilitarea infrastructurii aferente, lipsa piețelor de desfacere pentru produsele artisanale meșteșugărești, precum și lipsa de interes a tinerilor în ceea ce privește meșteșugurile și metodele tradiționale în diverse arii de activitate.

Asigurarea unei dezvoltări teritoriale durabile nu poate avea loc fără a lua în calcul elementele culturale specifice care definesc identitatea locală și regională a teritoriilor. În scopul asigurării acestei abordări, în acord cu prevederile de la nivel internațional, european și național, se va acționa în trei direcții majore:

- dezvoltarea teritorială care integrează componenta culturală (inclusiv în ceea ce privește planurile de peisaj),
- turism cultural cu beneficii directe pentru comunități și
- dezvoltarea infrastructurii de servicii și a ofertei culturale pentru producție și consum cultural.

Constituția Republicii Moldova prevede, că protejarea și conservarea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean. Totodată, Constituția nu se referă în nici un fel la obligațiile statului, în acest domeniu. La nivel central, protejarea și gestionarea patrimoniului cultural și a celui natural, sunt în responsabilitatea Ministerului Culturii și, respectiv, a Ministerului Mediului. Amenajarea și dezvoltarea durabilă a teritoriului, domeniul construcțiilor și calității în construcții, sunt în responsabilitatea Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor. Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor este responsabil de dezvoltarea și modernizarea rețelei căilor de transport rutier din Republica Moldova. Domeniul turismului este administrat de Agenția Turismului subordonată Guvernului. La nivelurile administrative regionale și locale, responsabilități specifice pe aceste domenii le revin autorităților publice locale de nivelul II (consiliilor raionale și municipale) și celor de nivelul I (consiliile orașenești și satești). Totuși, în legislația națională, privind autoritățile publice locale, nu sunt prevăzute nici un fel de responsabilități ale acestora referitor la patrimoniul cultural.

Acțiunile necesare de întreprins în relație cu patrimoniul cultural sunt:

- Îmbunătățirea colaborării și perfecționării legislației în domeniul patrimoniului cultural imobil prin aducerea acesteia la standardele internațional acceptate în domeniu;
- Îmbunătățirea coordonării politicilor intra- și intersectoriale, în special în domeniile dezvoltării durabile, a construcțiilor, turismului, protejarea patrimoniului cultural etc.
- Introducerea în legislația domeniilor conexe patrimoniului cultural, prevederi exacte și suficiente referitoare la acest subiect, care, pe de o parte, vor delimita foarte clar competențele și, pe de alta, vor stabili mecanisme și căi de interacțiune pentru soluționarea și depășirea eventualelor probleme practice depistate pe parcurs.
- Stabilirea clară și suficientă a responsabilităților din domeniu ale autorităților publice locale de nivelul I și II.
- Completarea Constituției cu o normă specială referitoare la obligațiile statului în domeniul patrimoniului cultural.

Susținerea dezvoltării durabile prin turismul cultural

În Republica Moldova, autoritatea națională ce elaborează și promovează politica de stat în domeniul turismului este Agenția Turismului, autoritate centrală subordonată Guvernului. Actul normativ național de bază, pe care se bazează activitatea Agenției este Legea turismului. Patrimoniul cultural și patrimonial natural, conform legii, formează resursa pe care se bazează dezvoltarea domeniului turismului în R.Moldova.

Turismul cultural, generează valoare economică și poate reprezenta o soluție de dezvoltare pentru unele comunități. De asemenea, accesul public la obiectivele de patrimoniu cultural aflat în proprietate privată este o formă de recunoaștere a valorii culturale, cu valențe economice și sociale importante la nivelul comunității. Promovarea și conectarea la itinerariile culturale tematice și regionale activează infrastructura de turism și oferta culturală.

În conformitate cu legislația aferentă politicii de stat în domeniu, turismul este considerat prioritar pentru economia națională, iar statul sprijină activitățile turistice prin acțiuni de amenajare și protecție a patrimoniului turistic prin crearea de condiții pentru dezvoltarea durabilă a acestuia. Activitățile economice în domeniul turismului, ar trebui să se încadreze în limitele raționale a utilizării resurselor existente și a exploatarei eficiente. Principalele surse de finanțare constau din mijloacele bugetului de stat acordate pentru promovare, mijloacele agenților economici, investiții autohtone și străine, credite cu destinație specială. În scopul dezvoltării și promovării turismului intern, în Republica Moldova sunt create zone turistice naționale, considerate obiective de utilitate publică, create în baza criteriilor de importanță geografică, peisagistică, de concentrare a resurselor și de funcționalitate pentru turism. Acestea sunt transmise în proprietatea publică a statului și sunt gestionate de către Ministerul Culturii. Legislația permite rezidența agenților economici în zonele turistice și prevede asistență financiară pentru aceștia, în special în cazul tinerilor. Modalitățile de susținere financiară, însă, nu sunt specificate. Totodată, legislația nu prevede un sistem de protecție a obiectivului turistic administrat de către agentul economic privat și nu instituie un regulament drastic de folosință în cazul unui obiect al patrimoniului cultural. De asemenea, legea nu stipulează sancțiuni pentru administrarea necorespunzătoare sau distrugerea/deteriorarea resurselor de patrimoniu cultural și natural.

Dezvoltarea turistică a unor obiective, în cea mai mare parte obiective cu caracter religios, cum ar fi mănăstiri, biserici sau așezări rupestre ortodoxe au dus la mutilarea în situri cu materiale de construcție moderne și intervenții diletante, ducând la o degradare ireversibilă a obiectivelor în cauză. Drept exemple pot să servească biserica Adormirii Maicii Domnului din Butuceni, complexele monastice din Saharna și Țipova. O impresie mai coerentă privind impactul dezvoltării turistice poate furniza însăși satul Butuceni, unde din efecte pot fi menționate majorarea considerabilă a prețului

terenurilor din localitate și demolarea caselor tradiționale existente și dezvoltarea în locul lor a unor pensiuni și facilități turistice care reproduc un context pseudo-etnic, în mare parte kitsch din materiale de construcție moderne.

Prioritățile de finanțare și direcțiile recomandate pentru activitatea operatorilor culturali privați și a instituțiilor publice de cultură sunt:

1. Susținerea prin finanțare activitatea, proiectele și programele operatorilor culturali publici și privați care urmăresc, în principal realizarea, modernizarea și exploatarea de rețele și trasee cultural-turistice care promovează monumentele sau locurile înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO sau în lista indicativă și conectarea acestora, după caz, cu unele monumente de categoria A sau B din vecinătate sau cu cele care au relevanță în contextul cultural respectiv (situri arheologice, patrimoniu natural etc.)

2. Conectarea de itinerarii culturale tematice din spațiul românesc la trasee similare la nivel european/internațional.

3. Includerea monumentelor istorice și a peisajelor cultural-naturale în traseele realizate de operatorii de turism.

4. Încurajarea dezvoltării unor relații trainice de comunicare și colaborare între proprietarii privați de monumente istorice și comunitățile locale, care să aibă acces la patrimoniul cultural din localitate.

5. Promovarea cunoașterii identității și a patrimoniului cultural local și regional, material și imaterial prin campanii și evenimente dedicate.

6. Dezvoltarea de servicii și infrastructură de informare despre oferta culturală locală și regională și valorile de patrimoniu care se pot constitui în repere turistice, inclusiv a traseelor culturale accesibile persoanelor cu dizabilități.

6. Itinerarea unor expoziții care să pună în valoare patrimoniul cultural național mobil, inclusiv cu participarea deținătorilor privați.

7. Punerea în valoare a patrimoniului cultural comun a mai multe țări din Europa.

8. Încurajarea tinerilor din mediul rural de a descoperi, păstra și colecționa într-o manieră competentă (cu posibilitatea de a solicita asistență de specialitate) patrimoniul etnografic, ca formă distinctă a identității spirituale la nivel local-regional.

9. Realizarea investițiilor în proiecte complexe - cercetare, documentare, reabilitare, gestiune și utilizare - care pun în valoare clădiri cu valoare arhitecturală și culturală pentru comunitate.

10. Necesitatea investițiilor în modernizarea infrastructurii și în dotarea corespunzătoare a instituțiilor de cultură, pentru ca acestea să poată răspunde exigențelor și tendințelor de consum cultural modern, în raport cu practicile actuale - de producție culturală, formare profesională, conservare, restaurare, arhivare -, inclusiv din punct de vedere logistic. Se are în vedere modificarea Programul Național pentru Dezvoltare Locală pentru a se realiza investiții în infrastructura culturală din mediul rural și din orașele mici astfel încât să se asigure o diversificare a spațiilor pentru manifestarea ofertei culturale, prin promovarea unei abordări policentrice sau prin direcționarea predilectă către zonele/cartierele care au o ofertă culturală relativ limitată și către noile zone imobiliare și rezidențiale, respectând principiul accesibilității pentru persoanele cu dizabilități. De asemenea, noile investiții vor fi potențate de programarea unor acțiuni culturale realizate în parteneriat între autoritatea locală și operatori culturali publici sau privați.

11. Necesitatea dezvoltării cadrelor de guvernare pe mai multe niveluri și cu participarea mai multor părți interesate, care recunosc patrimoniul cultural drept o resursă comună prin consolidarea legăturilor dintre nivelurile local, regional, național și european de guvernare a patrimoniului cultural, cu respectarea corespunzătoare a principiului subsidiarității, astfel încât să se prevadă beneficii pentru oameni la toate nivelurile“. Este nevoie să se atragă atenția asupra importanței punerii în valoare a

particularităților locale, a specificității patrimoniului cultural național - parte a diversității culturale europene - și a digitizării patrimoniului cultural.

12. Este necesară o schimbare la nivel de paradigmă, care să permită „trecerea de la mentalitățile vremurilor de început ale protecției patrimoniului cultural, care erau centrate pe «muzeificarea» acestuia, la mentalitățile moderne, ce pun patrimoniul cultural în centrul proceselor economice, sociale sau educative, prin modernizarea legislației și a practicilor administrative ce decurg din acestea”.

În domeniul patrimoniului imobil, principala preocupare a MC și a instituțiilor subordonate – rămâne restaurarea, conservarea și punerea în valoare a monumentelor istorice prin alocarea, gestionarea și promovarea de fonduri nerambursabile disponibile și prin parteneriate cu proprietarii și cu organizațiile neguvernamentale, încheiate în acest sens. Acolo unde situația o impune, obiectivele de protejare și restaurare a patrimoniului arhitectural trebuie acompaniate de soluții coerente și pertinente de creștere a calității locuirii, în special în rândul persoanelor care se confruntă cu sărăcia și inechitatea socială.

Oferirea oportunităților de formare și dezvoltare profesională, care să vizeze persoanele ce realizează intervenții de protejare a monumentelor istorice și a patrimoniului mobil, restaurare, conservare, la fel este stridentă. În această privință, este importantă transmiterea non formală de cunoștințe și abilități cu privire la meserii tradiționale din sfera patrimoniului material și imaterial care necesită o abordare specifică. Acestea sunt de natură să asigure perpetuarea unor meșteșuguri și tehnici tradiționale locale, să asigure manoperă calificată pentru intervențiile de restaurare și, implicit, să stimuleze piața muncii care pot deveni gestionari ai unor monumente istorice, persoane din zone rurale și din orașe mici, care activează în cadrul unor instituții cu atribuții speciale legate de protejarea patrimoniului.

Pentru îmbunătățirea performanței actului managerial în administrația publică cu atribuții în domeniul culturii, este necesară:

- creșterea competențelor celor care dețin posturi de conducere în cadrul departamentelor de cultură de la nivelul administrațiilor locale, prin elaborarea unor standarde profesionale cu valoare de recomandare de către MC și prin formare profesională dedicată;
- creșterea calității deciziilor luate de comisiile de cultură din cadrul consiliilor locale și județene, prin elaborarea unor resurse de formare și informare pentru consiliere cu privire la managementul cultural, politicile culturale și promovarea rolului culturii pentru dezvoltarea locală;
- înființarea unei structuri administrative dedicate asigurării interfetei cu organismele internaționale responsabile cu implementarea convențiilor – UNESCO, Consiliul Europei - și coordonarea acesteia în comun de către MC și MAE.

Extinderea și modernizarea infrastructurii culturale

Cultura contribuie la vitalitatea teritoriilor, iar de felul în care este concepută amenajarea acestora, depinde calitatea vieții locuitorilor. Pentru asigurarea acesteia este nevoie de o gestionare responsabilă a resurselor naturale și umane, dar și de dotări și servicii socio-culturale corespunzătoare. MC își propune să însoțească procesul de consolidare a infrastructurii existente și de îmbunătățire și extindere a acesteia, cu scopul de a susține dezvoltarea umană a comunităților, de a crește calitatea vieții și de a promova valorile ecologice, peisagistice și culturale. Perspectiva MC este aceea, că infrastructura culturală trebuie dezvoltată echilibrat pe tot teritoriul, astfel încât să se asigure accesul și participarea tuturor la cultură. De asemenea, pentru prestarea unor servicii culturale de calitate, este nevoie de condiții de muncă potrivite. În ceea ce privește infrastructura instituțională, aceasta este diversificată, însă inegal distribuită pe teritoriul țării, ceea ce determină un acces inegal la cultură. Disparitățile cele mai mari sunt teritoriale, între mediul urban și cel rural, în acesta din urmă

infrastructura și oferta culturală fiind cvasi-inexistente. Conform ultimului recensământ (INS, 2014), populația rurală reprezintă 66% din populația Moldovei (1 853 807 locuitori), ceea ce înseamnă că un procent foarte mare din locuitorii țării nu are acces la cultură. Patrimoniul cultural, care se sprijină pe infrastructura culturală, este în general slab cercetat și pus în valoare, ceea ce poate avea efecte negative pe termen lung cu privire la felul în care populația sau autoritățile îl apreciază, protejează și valorizează. Infrastructura culturală trebuie dezvoltată în mod complementar cu infrastructura care facilitează accesul la spațiile culturale - transportul public, parcări, rampe de acces pentru persoane cu dizabilități etc. - și printr-o colaborare strânsă între autorități publice, operatori culturali, mediul de afaceri și comunități. Infrastructura și nivelul de echipare sunt importante, însă trebuie ținut cont în dezvoltarea acestora și de calitatea organizării lor și de relația cu locuitorii - tradiții locale, nevoile acestora, etc.

Cultura este un instrument de revitalizare socială și economică și din acest punct de vedere este indispensabilă includerea ei în planurile de dezvoltare locală sau regională. Nivelul local sau regional, prin identitățile sale variate, joacă un rol important în protejarea și în promovarea identităților culturale și în susținerea creativității. La nivel local, politicile care au mizat pe refuncționalizarea culturală a unor spații abandonate sau pe crearea de clustere creative, au dovedit că au avut un impact pozitiv în viața comunității și că merită să fie continuate și promovate. Mărirea numărului și diversificarea instituțiilor de spectacole, al muzeelor, expozițiilor, bibliotecilor, cinematografele, modernizarea și promovarea acestora (programe de tipul Noaptea Muzeelor reprezintă un bun exemplu), conștientizarea de către autoritățile responsabile a nevoii de susținere a culturii populației din zona rurală sau din alte comunități, a evenimentelor locale (târguri, festivaluri, etc.), aducerea la standarde contemporane a spațiilor de expunere și conservare, schimbarea modului de abordare a relațiilor cu publicul și diversificarea activităților culturale de către instituțiile de spectacole, reprezintă câteva dintre schimbările necesare în scopul dezvoltării culturale și sociale.

Beneficiarul patrimoniului cultural și al infrastructurii culturale trebuie să fie comunitățile, iar dezvoltarea infrastructurii culturale trebuie să aibă în vedere diversificarea ofertei culturale pentru public în calitate de participant și consumator. Pentru a susține dezvoltarea echilibrată a infrastructurii culturale, este nevoie de studierea nevoilor culturale ale membrilor comunității, de implicarea acestora în planificarea culturală, de asocierea acestora la protejarea și valorizarea patrimoniului local. Modelul European, ia tot mai mult în calcul potențialul TIC pentru educația culturală, economia creativă sau incluziunea socială, iar digitizarea resurselor culturale este considerată un factor-cheie, care va contribui la îmbunătățirea accesului la informații într-o societate și economie bazate tot mai mult pe inovare și cunoaștere. Informatizarea societății și utilizarea pe scară largă a TIC pentru a facilita accesul la serviciile publice și la conținutul cultural este o parte integrantă a *Strategiei Europa 2020*, care promovează o dezvoltare inteligentă, sustenabilă și incluzivă. Rolul TIC devine din ce în ce mai important și în ceea ce privește procesele de debirocratizare și eficientizare a practicilor administrației și instituțiilor de cultură și în ceea ce privește comunicarea cu cetățenii. Nu în ultimul rând, producția culturală este transformată de utilizarea noilor tehnologii și de comportamentele de consum cultural digital.

Unul din cele 8 compartimente ale proiectului Strategiei de dezvoltare socio-economică și spațială durabilă a municipiului Chișinău, include și dezvoltarea sectoarelor istorico-cultural și de turism. Acesta prevede:

- Reconstrucția și conservarea obiectivelor istorico-culturale, spre exemplu cafeneaua Guguța (restaurarea unui obiect într-o zonă de parc),
- Evidența și conservarea obiectivelor de patrimoniu cultural - instrumente pentru reglementarea domeniului.

Recuperarea atractivității locațiilor turistice ale municipiului

Municipalitatea are locații demne de a fi clasificate la nivel internațional, obiectivele recreative moderne vor spori confortul vizitării acestor locuri. Este necesară Publicitatea la TV / pe internet / pe resursele turistice ale țărilor / la intrarea turiștilor, publicitatea proiectelor noi pe piața internă, pregătirea măsurilor pentru conservarea siturilor de patrimoniu cultural din oraș, reglementarea dezvoltării centrului istoric al orașului.

Concluzii și acțiuni propuse

Analiza cadrului legal și a sistemului de politici publice aferente conservării și valorificării patrimoniului cultural, relevă o serie de probleme și disfuncționalități atât la nivel administrativ, cât și în domeniul legislației în vigoare, ce constituie piedici importante în calea conformării acestuia la standardele și bunele practici europene în domeniu. În aceste condiții, este necesară constituirea în Republica Moldova a unui sistem de gestionare modern al patrimoniului cultural imobil, aliniat la practica europeană și internațională în domeniu. Aceasta va favoriza regenerarea urbană sustenabilă a zonelor istorice a orașelor țării, prin valorificarea mediului istorico-cultural al acestora și crearea condițiilor necesare transformării lor în zone vibrante și atractive pentru locuire și investiții. Este necesară încheierea procesului de constituire a sistemului național de protejare a patrimoniului cultural, construit pe toate segmentele lui:

1. Sistemul legislativ/normativ;
2. Sistemul instituțional;
3. Sistemul de formare profesională în domeniu.

Lipsa acestor sisteme, face imposibilă crearea în Republica Moldova a pieței serviciilor din domeniul intervențiilor la monumente, respectiv, nu poate fi asigurată dezvoltarea durabilă a întregului domeniu, diseminarea și promovarea valorilor patrimoniului național în consolidarea unei societăți prospere, oportunitățile internaționalizării culturii și valorilor de patrimoniu al diferitor popoare, respectând principiul de unitate prin diversitate, respectând drepturile culturale ale națiunilor și dând dovadă de toleranță față de aproape.

Bibliografie:

1. <https://www.culturepartnership.eu/ro/article/creative-industries-study-for-moldova>.
2. <https://patrimoniu.ro/strategia-patrimoniului-cultural-european-pentru-secolul-xxi>.
3. <https://rm.coe.int/1680707284>.

Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare nr. 20.80009.0807.34 „Sporirea valorii patrimoniului cultural din Republica Moldova”.